

Pestaña 1

Nom i cognoms:

Data:

Dossier de treball

Seqüència didàctica: **“La veu de les bruixes en la literatura.”**

1r de Batxillerat - Llengua Catalana i Literatura

Part del pràcticum de Marina Mora

Març 2025

Nit de bruixes, una il·lustració de l'any 1874 de l'obra *Faust*, de Goethe. La literatura universal ha tractat amb profusió l'encontre de les forces del cel i l'infern.

Taula d'activitats, material i continguts

Introducció
1. Context històric i simbòlic de la bruixeria
Escoltem i fem apunts - Context històric - Vocabulari Debat inicial Què representa una bruixa? Quines idees persisteixen avui sobre aquest figura? Línia del temps corrents estètics i literaris
Desenvolupament
2. Anàlisi textual. <i>L'Espill</i> de Jaume Roig (s. XV) - La misogínia medieval
Lectura d'un fragment Anàlisi literària + Comentari de text - Figures retòriques i tòpics literaris: misogínia, la dona perversa... - Relació entre la visió de la dona i el context històric: Com es construeix el discurs misogin?
3. Anàlisi textual. <i>Canigó</i> de Jacint Verdaguer (s. XIX) - La natura i el mite
Lectura d'un fragment Anàlisi literària + Comentari de text Figures retòriques i tòpics literaris: Romanticisme i la idealització de la natura i la dona. Llegenda i tradició popular. La bruixa com a figura enfrontada a la fe cristiana.
4. Anàlisi textual. <i>Les bruixes de Llers</i> de Carles Fages de Climent (s. XX, 1924) - Modernisme i llegendes
Lectura d'un fragment Anàlisi literària + Comentari de text Figures retòriques i tòpics literaris
5. Anàlisi textual. <i>La Salamandra</i> de Mercè Rodoreda
Lectura d'un fragment Anàlisi literària + Comentari de text Lectura de fragments i anàlisi simbòlica. Com es representa la transformació i el poder de la dona?

6. Anàlisi textual. <i>Bruixa de dol</i> de Maria-Mercè Marçal
Lectura d'un fragment Anàlisi literària + Comentari de text Anàlisi del jo poètic i les imatges de resistència. Quin paper juga la bruixeria en la poesia feminista?
7. Anàlisi textual. <i>Et vaig donar els ulls i em vas mirar les tenebres</i> d'Irene Solà
Lectura d'un fragment Anàlisi literària + Comentari de text Anàlisi de veus narratives: Modernitat i recuperació del mite. El jo poètic i la identitat femenina.
Tancament
8. Llegendes: Investigació i presentació oral sobre llegendes de bruixes
• En grups, cada estudiant investigarà una llegenda de bruixes catalana. • Escrit: Resum de la llegenda i anàlisi dels seus elements literaris. • Presentació oral en grups, la llegenda i la seva anàlisi.
9. Reflexió final. Expressió escrita
• Redacció individual d'un text formal sobre com ha evolucionat la figura de la bruixa en la literatura. • Reflexió sobre la relació entre bruixeria, opressió i resistència femenina. • Correcció i revisió col·lectiva amb <i>feedback</i> entre companys.
Guies extra
Passos a seguir per fer un comentari de text Esquema comentari de text d'un poema Esquema comentari de text narratiu Línia del temps corrents literaris

1. Context històric i simbòlic de la bruixeria

Vocabulari

FETILLERA:

METZINERA:

TREMENTINAIRES:

EL SÀBAT:

AQUELARRE:

BOC:

2. Anàlisi textual. *L'Espill* de Jaume Roig (s. XV) - La misogínia medieval

L'Espill de Jaume Roig (s. XV)

Ab cert greix fus, com diu la gent, se fan ungüent e bruixes tornen; en la nit bornen Moltes s'apleguen, de Déu reneguen' un boc adoren, totes honoren la llur caverna qui es diu Biterna, mengen e beven; après se lleven, per l'aire volen, entren on volen sens obrir portes. Moltes n'han mortes, en foc cremades, sentenciades ab bons procesos per tals excessos, en Catalunya. Tal fet si es llunya de veritat, ja és declarat en lo Decret; allà et remet Fet és mirable; lo gran diable qui les guanyà hi té la mà Ell les engana e les profana fins que són preses, en carçre meses a mal llur grat; la llibertat com l'han perduda, pus no els ajuda mig dia	ni els val us l'art; d'elles ja fart, quan són al foc ell se'n trau joc e se'n fa trufa, al foc les bufa; mes lesdamnades són inclinades naturalment, més follament, ser fetilleres e sortilleres, conjuradores, invocadores e adivines. Moltes mesquines, ab geumància, nigromancia, són fitonesses. Les diableses, totes malignes, cert són indignes, per los esguards de males arts e fals compàs et alias, hom s'hi acosté; mas deu ser hoste de sols mig dia e tirant via, poc aturant e menys curant de llur acost, qui passa tost e tant l'hom cansa.
--	---

3. Anàlisi textual. *Canigó* de Jacint Verdaguer (s. XIX) - La natura i el mite

Cant I: L'aplec

Far grandíós que un promontori amaga,
darrere el Pirineu lo sol s'apaga, 170
i els ulls d'alguna estrella se veuen llambregar;
no tan brillants ni tan amunt com elles
s'obiren en lo bosc altres estrelles
i s'ou un cant de cèltica tonada ressonar.

Del bosc de Canigó són los fallaires 175
que dansen, fent coetejar pels aires
ses trenta enceses falles com trenta serps de foc;
en sardana fantàstica voltegen
i de mà en mà tirades espurnegen,
de bruixes i dimonis com estraient un joc.

180
Les llums de set en set pugen i baixen,
cinyells de flama los montículs faixen
i es veu entre fumades lo bosc llampeguejar;
surten rius de guspises de tot caire,
com si es vegessen entre terra i aire 185
los llamps i los cometes en guerra sabrejar.

Dels fallaires al ball la gent s'atansa,
les nines deixen la primera dansa,
i un dels joglars, al veure's tot sol amb los fadrins,
llança, amb quimera mossegant-se el llavi, 190
eixa cançó de verinós agravi,
com un grapat de víbores i negres escorpins:

4. *Les bruixes de Llers* de Carles Fages de Climent (s. XX) -

Fossin joves o velles, sedoses o arrugades

—les unes eren bruixes, les altres eren fades— vivien a la vinya
de nit color d'aram; i, en ésser les veremes començades,
s'arraulien a dintre d'un mal gam.

Abscondint pèls de boc dins gotes de rosada tenien calamarsa tot
l'any, i pedregada per escampar-la al vol.

I quan es pentinaven plovia i feia sol.

Males bruixes sense seny
que us filtreu dintre les cases
deixant senyal de les mans
damunt les parets fumades.

Les llengües de les flames
despullaven les dames de seda i floc.

La dona amb qui et casessis
trobaràs prenys.

El fill que ella te'n doni
naixerà amb dents.

Tot el carbó que facis mal llamp el crem.

LA SALAMANDRA

Vaig passar per sota del salze, vaig arribar a l'estesa dels créixens i em vaig agenollar ran de l'estany. Tenia, com sempre, les granotes al meu voltant. Sortien quan jo arribava, s'acostaven botent i, de seguida que començava a pentinar-me, les més dolentes em tocaven la faldilla vermella guarnida amb cinc trenetes o m'estiraven el fistó dels enagos plens de farbalans i de sacsons. I l'aigua s'anava fent trista i els arbres que s'enfilaven cap a dalt del turó es tornaven negres a poc a poc. Però aquell dia les granotes es van ficar a l'aigua d'un bot i el mirall de l'estany va fer-se miques i quan l'aigua va tornar a ser llisa vaig veure la cara d'ell al costat de la meva com si des de l'altra banda dues ombres m'estiguessin mirant. I perquè no semblés que estava espanyada, em vaig alçar sense dir res, em vaig posar a caminar per l'herba amb molta calma i així que vaig sentir que em seguia vaig mirar enrere i em vaig aturar. Tot estava quiet i el cel ja tenia una vora esquixada d'estrelles. Ell s'havia aturat una mica lluny i jo no sabia què fer, però tot d'una em va venir por i vaig arrencar a córrer i quan em vaig adonar que m'aconseguia em vaig quedar sota del salze, d'esquena a la soca, i ell es va plantar al meu davant amb els braços estesos a banda i banda perquè no pogués fugir. I aleshores, mirant-me als ulls, em va anar estrenyent contra el salze, i

jo, amb els cabells desfets, entre el salze i ell, vaig mossegar-me els llavis per no cridar pel mal que tenia en el pit amb tots els ossos com si estiguessin a punt de trencar-se. Em va posar la boca al coll i allà on va posar-la vaig sentir una cremada.

L'endemà, quan va venir, els arbres del turó ja eren negres però l'herba encara era tèbia de sol. Em va tornar a abraçar contra la soca del salze i em va posar la mà plana damunt els ulls. I tot d'una em va semblar que m'adormia i que les fulles em deien coses que tenien sentit però que jo no comprenia, i que me les anaven dient cada vegada més baix i més a poc a poc. I quan ja no vaig sentir-les, amb la llengua gelada per l'angúnia, li vaig preguntar: «I la teva dona?». I ell em va dir: «La meva dona ets tu; només tu». Amb l'esquena aixafava aquella herba que quan anava a pentinar-me a penes gosava trepitjar —tot just una mica, per sentir-li l'olor ferida. «Només tu». Després, quan vaig obrir els ulls, vaig veure la trena rossa penjant, i ella estava tota decantada mirant-nos amb els ulls buits. I quan es va adonar que l'havia vista em va agafar pels cabells i em va dir: «Bruixa». Baixet. Però em va deixar de seguida i el va agafar a ell pel coll de la camisa. «Au, au, au», li anava dient. I se'l va endur, empenyent-lo.

No vam tornar més a l'estany. Ens trobàvem pels estables, als pallers, al bosc de les arrels. Però des d'aquell dia que la seva dona se l'havia endut, la gent del poble em mirava com si no em mirés i n'hi havia que quan jo passava es senyaven una mica d'amagat. Al cap d'un quant temps, quan em veien venir es ficaven a dintre de les cases i tanquen les portes. Vaig començar a sentir una paraula que em seguia pertot arreu, com si la xiulés l'aire o vingué de la

llum i de la fosca. «Bruixa, bruixa, bruixa». Les portes es tancaven; jo anava pels carrers d'un poble mort i quan veia uns ulls per entre les escletxes d'unes cortines sempre eren uns ulls glaçats. Un matí em va costar molt d'obrir la porta de casa —una porta de fusta vella, clivellada pel sol—; al mig, m'hi havien penjat un cap de bou amb dues branquetes tendres clavades als ulls. El vaig despenjar, que pesava molt, i el vaig deixar a terra perquè no sabia què fer-ne, i els branquillons es van anar assecant i, mentre s'assecaven, el cap s'anava podrint, i tota la part del coll, a la banda tallada, era una bellugadissa de cucs de color de llet.

Un altre dia vaig trobar un colom sense cap i amb el pit vermell de sang, i un altre, una ovella nascuda morta abans d'hora i dues orelles de rata. I quan van acabar de penjar-me bèsties mortes a la porta van començar a tirar pedres. Peta-ven de nit contra les finestres, contra les teules, grosses com el puny... Després van fer la processó. Va ser a començaments d'hivern. Era un dia de vent, amb núvols que corrien, i la processó anava molt a poc a poc, tota blanca i morada de flors de paper. Jo la mirava per la gatera, estirada a terra, i quan ja la tenia gairebé davant la porta, amb el vent, la santa i els pendons, el gat, espantat per les atxes i els cants, va voler entrar i així que em va veure va fer un gran marrameu amb l'esquena enlaire com l'arcada del pont. I la processó va aturar-se, i el capellà beneïa i beneïa, i els escolanets cantaven, i el vent torçava les flames de les atxes, i el sagristà anava amunt i avall, i tot era una voleiadissa de fulles blanques i viola de les flors de paper. A l'últim la processó se'n va anar, i quan l'aigua beneïta a penes s'havia assecat a la paret vaig anar a buscar-lo i no el vaig trobar enlloc. El vaig buscar pels estables, pels pallers, al bosc de les arrels —me'l

sabia de memòria—; m'asseia sempre damunt l'arrel més vella, que era blanca i polida com un os. I aquella nit, quan em vaig asseure, em vaig adonar tot d'una que ja no esperava res; vivia tota girada enrere amb ell a dintre meu com una arrel dins la terra. L'endemà van escriure bruixa a la meva porta, amb un tros de carbó, i a la nit, sota la meva finestra, dos homes van dir ben alt perquè pogués sentir-ho, que m'havien d'haver cremat de petita, junt amb la meva mare que fugia enlaire amb ales d'aligot quan tothom dormia. Que m'havien d'haver cremat quan encara no em necessitaven per arrencar alls i lligar el blat i l'alfals i collir el raïm de les vinyes pobres.

Un vespre em va semblar que el veia a l'entrada del bosc de les arrels, però quan m'hi vaig acostar va fugir i no vaig poder saber si era ell o el desig que jo tenia d'ell o la seva ombra que em buscava perduda entre els arbres, com jo, amunt i avall. «Bruixa», deien; i em deixaven amb el meu mal, que no era pas el que ells m'haurien volgut fer. I pensava en l'estany, i en els créixens i en les branques primes del salze... L'hivern era fosc i pla i sense fulles; només amb gel i gebre i lluna glaçada. No em podia moure, perquè caminar a l'hivern és caminar davant de tothom i jo no volia que em veiessin. I quan va arribar la primavera, amb les fulles petites i alegres, van preparar el foc al mig de la plaça, amb llenya seca, ben tallada.

Em van venir a buscar quatre homes del poble; els més vells. Jo no volia seguir-los, els ho vaig dir des de dins, i aleshores en van venir de joves, amb les mans grosses i vermelles, i van enfonsar la porta a cops de destrat. I jo cridava, perquè em treien de la meva casa, i a un el vaig mossegar i em va donar un cop de puny al mig del cap, i em van agafar

pels braços i per les cames i em van tirar com una branca més damunt la pila, i em van lligar els peus i els braços i allà em van deixar amb la faldilla arromangada. Vaig girar el cap. La plaça era plena de gent, els joves davant dels vells i les criatures a un costat amb una branqueta d'olivera a la mà i el davantal nou del diumenge. I, mirant les criatures, em vaig adonar d'ell: estava al costat de la seva dona, que anava vestida de fosc, amb la trena rossa, i li passava el braç per damunt de l'espatlla. Vaig girar el cap i vaig tancar els ulls. Quan els vaig tornar a obrir, dos vells es van acostar amb teies enceses i els nens es van posar a cantar la cançó de la bruixa cremada. Era una cançó molt llarga i quan la van haver acabada els vells van dir que no podien encendre el foc, que jo no el deixava encendre, i aleshores el capellà es va acostar als nens amb una bacina plena d'aigua beneïta i els va fer mullar les branquetes d'olivera i els les va fer tirar al meu damunt i aviat vaig estar coberta de branquetes d'olivera, totes amb la fulla tendra. I una vella menuda, geperuda i esdentegada es va posar a riure i se'n va anar i al cap d'una estona va tornar amb dos cabassos plens de branquillons molt secs de bruc de bou i va dir als vells que els escampessin pels quatre costats de la foguera, i ella va ajudar-los, i aleshores el foc va agafar. Pujaven quatre arbres de fum i quan les flames van enfilear-se em va semblar que del pit de tota aquella gent sortia un gran respir de pau. Les flames pujaven empaitant el fum i jo ho veia tot darrera d'un torrent d'aigua vermella —i, darrera d'aquella aigua, cada home, cada dona i cada criatura era com una ombra feliç, perquè jo cremava.

El baix de la faldilla se m'havia tornat negre, sentia el foc als ronyons i, de tant en tant, una flama em mossegava el

genoll. Em va semblar que les cordes que em lligaven ja estaven cremades. I aleshores va passar una cosa que em va fer estrènyer les dents: els braços i les cames se m'anaven escurçant com les banyes d'un cargol que una vegada havia tocat amb el dit, i a sota del cap, allà on el coll s'ajunta amb les espatlles, sentia que una cosa s'estirava i em burxava. I el foc xisclava i la resina bullia... Vaig veure que alguns dels que em miraven alçaven els braços i que altres corrien i topaven amb els que encara estaven aturats, i tot un costat de la foguera es va enfonsar amb una gran esquixada d'espumes, i quan el foc va tornar a cremar la llenya ajaguda, em va semblar que algú deia: és una salamandra. I em vaig posar a caminar per damunt de les brases, molt a poc a poc, perquè la cua em pesava.

Tenia la cara arran de terra i caminava amb les mans i amb els peus. Anava cap al salze, fregant la paret, però quan vaig arribar al cantell em vaig decantar una mica i d'un tros lluny vaig veure la meva casa que semblava una teia encesa. Al carrer no hi havia ningú. Em vaig acostar al pedrís, vaig travessar la casa per entre flames i brases, de pressa, cap al salze, cap als créixens, i quan vaig tornar a ser fora em vaig girar perquè volia veure com la teulada cremava. Mentre me l'estava mirant va caure la primera gota, una gota d'aquelles grosses i calentes que fan néixer gripaus, i de seguida en van caure d'altres, de primer a poc a poc i després de pressa, i aviat tota l'aigua de dalt va saltar cap a baix i el foc es va anar apagant amb una gran fumera. Jo m'estava quieta i quan ja no vaig veure res, perquè s'havia fet de nit i la nit era negra i espessa, em vaig posar a caminar pel fang i pels bassals, i a les manetes els agradava enfonsar-se en aquella pasta flonja, però els peus, al darrera, es cansaven de tant

quedar-se enganxats. Hauria volgut córrer, però no podia. Un tro em va deixar clavada al mig del camí; després va fer un llampec i per entre les pedres vaig veure el salze. Vaig respirar de pressa i em vaig acostar a l'estany; i quan després del fang, que és fet amb la pols de la terra, vaig trobar el llot, que és la pols ajaguda de l'aigua, em vaig arraconar, mig colgada, entre dues arrels. I aleshores van venir les tres anguiles petites.

A la matinada, no sé si l'endemà o un altre dia, vaig sortir a poc a poc i vaig veure les muntanyes altes sota un cel tacat de núvols. Vaig córrer pels créixens i em vaig aturar a la soca del salze. Les primeres fulles encara eren a dins dels brots, però els brots ja verdejaven. No sabia cap on tirar; si em distreia, els brins d'herba em burxaven els ulls —i entre els brins em vaig adormir fins que el sol va ser alt. Quan em vaig despertar vaig caçar un mosquit molt petit i després vaig buscar cucs per entre l'herba. A l'últim vaig tornar al llot i vaig fer com si dormís perquè de seguida van venir les tres anguiles, molt enjogassades.

La nit que vaig decidir anar al poble hi havia molta lluna. L'aire era ple d'olor i les fulles ja tremolaven a totes les branques. Hi vaig anar pel camí de les pedres, amb molt de compte, perquè les coses més petites em feien por. Quan vaig arribar davant de casa, vaig reposar: només es veien runes i ortigues, amb aranyes teixint i teixint. Vaig fer la volta pel darrera i em vaig aturar davant el seu hort. Al costat de les malva-roses els gira-sols s'enfilaven a punt de decantar les seves flors rodones. Vaig passar per la tanca d'esbarzers sense pensar gens per què ho feia, com si algú m'anés dient: «Fes això, fes allò»; i vaig entrar per sota de la porta. La cendra de la llar encara era tèbia: m'hi vaig estirar

una estona i després de córrer una mica pertot arreu em vaig ficar a sota del llot. Tan cansada que em vaig adormir i no vaig veure com es feia de dia.

Quan em vaig despertar hi havia ombres per terra, perquè ja tornava a ser la nit i la seva dona anava amunt i avall amb una espelma encesa. Li veia els peus i un tros de les cames, primes de baix, inflades més enlaire, amb les mitges blanques. Després vaig veure els peus d'ell, grossos, amb els mitjons blaus caiguts a sobre dels turmells. I vaig veure baixar la roba de tots dos, i vaig sentir com s'asseien al llot, i els peus els penjaven, els d'ell al costat dels d'ella, i un peu d'ell se'n va anar cap amunt i va caure un mitjó, i ella es va treure les mitges estirant-les amb les dues mans, i després vaig sentir el frec que feien els llençols quan es tapaven. Enraonaven baixet, i al cap de molta estona, quan ja m'havia avesat a la fosca, va entrar la lluna per la finestra, una finestra de quatre vidres separats per dos llistons que s'encreuaven, i jo vaig caminar fins a la claror i em vaig posar ben bé a sota de la creu i vaig començar a resar per mi perquè a dintre meu, tot i que no era morta, no hi havia res que fos viu del tot, i resava fort perquè no sabia si encara era persona o si només era una bestiola, o si era mig persona i mig bestiola, i també resava per saber on era, perquè hi havia estones que em semblava que era a sota de l'aigua, i quan era a sota de l'aigua em semblava que era damunt la terra i no podia saber mai on era de debò. Quan la lluna se'n va anar van despertar-se, i jo vaig tornar al meu amagatall de sota el llot, i amb miques de borra vaig començar a fer-me una mica de niu. I vaig passar moltes nits entre la borra i la creu. De vegades sortia i me n'anava a la vora del salze. Quan era sota del llot, escoltava. Tot era igual. «Només tu», deia ell. I

una nit que el llençol arrossegava per terra em vaig enfilel·lar llençol amunt, arrapada als plecs, i em vaig ficar a dins del llit, vora una cama d'ell. I estava quieta com un mort. Es va girar una mica i la cama em feia pes al damunt. No em podia moure. Vaig respirar fort perquè m'ofegava i li vaig fregar la galta per la cama, amb molt de compte que no es despertés.

Però un matí ella va fer neteja. Vaig veure les mitges blanques i l'escombra escabellada i, quan menys m'ho pensava, un tros de trena rossa va penjar fins a terra i l'escombra es va ficar a sota del llit. Vaig haver de fugir perquè semblava que l'escombra em busqués, i tot d'una vaig sentir un xiscle i vaig veure els peus d'ella que corrien cap a la porta. Va tornar amb una teia encesa i va entaforar mig cos a sota del llit i em volia cremar els ulls. I jo, tan feixuga, no sabia per on fugir, i anava encegada i topava pertot arreu: amb els peus del llit, amb les parets, amb les potes de les cadires... Fins que, no sé com, em vaig trobar a fora i vaig anar cap al toll d'aigua de sota l'abeurador dels cavalls i l'aigua em va cobrir, però dos nois em van veure i van anar a buscar canyes i em van començar a burxar. Me'ls vaig girar de cara, amb tot el cap fora de l'aigua, i els vaig mirar de fit a fit; i aleshores van llençar les canyes i van fugir, però van tornar de seguida amb sis o set de més grans i em tiraven pedres i grapats de pols. Una pedra em va tocar una maneta i me la va trencar, i per entre pedres mal tirades i amb molt d'esglai vaig poder fugir i em vaig ficar a dintre de l'estable. I ella va venir a trobar-m'hi amb l'escombra, amb les criatures que s'esperaven al portal i que no paraven de cridar, i em burxava i em volia fer sortir del meu racó de palla i jo tornava a anar encegada i topava amb les galledes, amb els cabassos, amb els sacs de garrofes, amb les potes dels cavalls, i un

cavall va encabritar-se perquè vaig topar amb una de les seves potes i m'hi vaig arrapar. Un cop d'escombra em va tocar la maneta trencada i gairebé me la va arrencar, d'un costat de la boca em va caure un fil de bava negra. Però encara vaig poder fugir per una escletxa i, mentre m'escapava, sentia l'escombra burxa que burxa.

A negra nit vaig anar al bosc de les arrels. Vaig sortir de sota d'uns matolls quan brillava la lluna creixent. Anava perduda. La maneta trencada no em feia mal, però em penjava d'un nervi i havia d'alçar el braç perquè no m'arrossegues massa. Caminava una mica torta, ara per damunt d'una arrel, ara per damunt d'una pedra, fins que vaig arribar a l'arrel on de vegades m'asseia abans que em duguessin a la foguera de la plaça, i no vaig poder passar a l'altra banda perquè relliscava. I apa, apa, apa, cap al salze, i cap als créixens i a la meva casa del llot de dintre l'aigua. El vent movia les herbes i feia volar trossets de fulla seca i s'enduia uns fils curts i lluent de les flors de la vora del camí. Em vaig fregar un costat del cap a una soca i, a poc a poc, vaig anar fins a l'estany i m'hi vaig ficar aguantant el braç enlaire, tan cansat, amb la maneta trencada.

Per entre l'aigua ratllada de lluna vaig veure venir les tres anguiles. Les veia una mica esborrades; es cargolaven les unes amb les altres, es lligaven pel mig i es tornaven a deslligar i feien nusos que s'escorrien, fins que la més petita se'm va acostar i em va mossegar la maneta trencada. Del puny sortia una mica de suc, que allà dintre de l'aigua semblava una mica de fum, i l'anguila no deixava anar la maneta i estirava a poc a poc i, mentre estirava, m'anava mirant. I quan li semblava que jo estava distreta donava una o dues batzegades, tossuda. I les altres jugaven a cargolar-se com si

fessin una corda, i la que em mossegava la maneta va estirar amb fúria, i el nervi ja devia estar segat perquè se la va endur i quan la va tenir em va mirar com si volgués dir: «Ja la tinc». Vaig tancar els ulls una estona i quan els vaig obrir l'anguila encara era allà, entre l'ombra i les miques de llum que tremolaven, amb la maneta a la boca: un feixet d'ossos encaixats, coberts d'una mica de pell negra. I no sé per què tot d'una vaig veure el camí de les pedres, les aranyes de casa meva, les cames penjades al costat del llit; blanques i blaves, com si ells dos estiguessin asseguts damunt de l'aigua, però buides; com una bugada estesa, que l'anar i venir de l'aigua feia gronxar. I jo em veia sota de la creu feta d'ombra, damunt d'un foc de colors que s'alçava xisclant i que no em cremava... I mentre veia totes aquestes coses les anguiles jugaven amb aquell tros de mi i el deixaven i el tornaven a agafar, i la maneta anava d'una anguila a l'altra, giravoltant com una fulla petita, amb tots els dits separats. I jo era a totes dues bandes: entre el llot, amb les anguiles, i una mica en aquell món de no sé on... Fins que les anguiles es van cansar, l'ombra va xuclar la maneta..., una ombra morta, que estenia a poc a poc la pols de l'aigua, dies i dies i dies, en aquell racó de llot, entre arrels d'herba i de salze que tenien set i bevien allà des de sempre.

6. Anàlisi textual. *Bruixa de dol* (1979) de Maria-Mercè Marçal- El jo poètic feminista

Avui les fades i les bruixes s'estimen

Avui, sabeu? les fades i les bruixes s'estimen.

Han canviat entre elles escombres i varetes.

I amb cucurull de nit i tarot de poetes endevinen l'enllà, on les ombres s'animen.

És que han begut de l'aigua de la Font dels Lilàs

i han parlat amb la terra, baixet, arran d'orella.

Han ofert al no-res foc de cera d'abella

i han aviat libèl·lules per desxifrar-ne el traç.

Davallen a la plaça en revessa processó,

com la serp cargolada entorn de la pomera,

i enceten una dansa, de punta i de taló.

Jo, que aguaito de lluny la roda fetillera,

esbalaïda veig que vénen cap a mi i em criden perquè hi entri. Ullpresa, els dic que sí.

VIII. Cançó de fer camí

Vols venir a la meva barca?

-Hi ha violetes, a desdir!

anirem lluny sense recança

d'allò que haurem deixat aquí.

Anirem lluny sense recança

-i serem dues, serem tres.

Veniu, veniu, a la nostra barca, les veles altes, el cel obert.

Hi haurà remes per a tots els braços

-i serem quatre, serem cinc!

i els nostres ulls, estels esparsos, oblidaran tots els confins.

Partim pel març amb la ventada, i amb núvols de cor trasbalsat.

Sí, serem vint, serem quaranta, amb la lluna per estendard.

Bruixes d'ahir, bruixes del dia, ens trobarem a plena mar.

Arreu s'escamparà la vida com una dansa vegetal.

Dins la pell de l'ona salada

serem cinc-centes, serem mil.

Perdrem el compte a la tombada.

Juntes farem nostra la nit.

7. Anàlisi textual. *Et vaig donar els ulls i em vas mirar les tenebres* (2023) d'Irene Solà – Veus de bruixes actuals

“Després va afegir, «Perdreu la guerra! Perdreu la guerra!». I el més baix, que es podria a la plaça, i el de la cara colrada i l'ull foradat li van voler fer mal. Els altres dos els van aguantar. Li van dir «puta», «bruixa», «boja». I la Bernadeta xisclava, però ni ella sabia si encara reia o si ara plorava. Dins dels seus ulls tot era negre. Negre com havia vist que seria el cel quan s'apagués el sol amb un esclat que ho matés tot, i fos de nit per sempre.

La Bernadeta va parir com havia anticipat que pariria. Sola. A la cuina. A terra. Eixarrancada. Amb les cames obertes. Enrampades. I els ulls clucs. Transpirant, grunyint, empenyent, i fent baixar unes mans temptatives, que s'obrien camí entre la suor, la mullena i les embranzides, fins a tocar el cap de la criatura, que encara era dintre. Quan la palpava es movia. La Bernadeta serrava les dents, i en vistes que no podia fugir, es va mirar el mal. De cara. Era una bassa d'aigua negra. No se'n distingia el fons, i la superfície brillava, oliosa i pigallada de cuques mortes. S'hi va llançar. Des de dintre va abastar la criatura, sense cridar, perquè ningú l'hauria sentida. La va treure d'aquell gorg llefiscós, arrossegant-la com un cuc, fins damunt del seu ventre. Era una nena borralluda, ben feta, coberta de sang i de mantega. Però quan la Bernadeta se la va mirar, xisclava. Li va col·locar una mà al cul, i bramava. I aquella nena, que encara no sabia que ella i la seva mare ja no eren la mateixa cosa, també plorava, com si la pena fos seva. Amb el mateix plor esgarrapat i terrible, que esquinçava la Bernadeta. Perquè no podia ser, no podia, es deia, que aquell infant tebi, a qui anomenaria Dolça, hagués nascut sense cua. No podia ser de cap manera, perquè la Bernadeta havia vist que tindria cua. Ho havia vist. Una cua de cabra, com el seu pare, preciosa i divertida i curta i peluda.

Llavors van bombardejar Sant Hilari, i la Bernadeta es va sorprendre de sentir les bombes tan a prop. I quan es va acabar la guerra, van venir les dones. Les que havien perdut. Com cuques. Carregades de preguntes. La Bernadeta les rebia en aquella cuina rònega on feia segles que s'havien abandonat tots els preceptes d'hospitalitat, ordre i neteja, i no els oferia res per beure. S'esprenia els ulls com llimones a canvi d'un manat de cebes, d'una coixinera de fideus, de quatre patates, d'algun ou com un tresor, d'un os de pernil o un tros de cansalada. I els deia on era el seu home. El de cadascuna. Enterrat en un forat. Què els havien fet, els que havien guanyat, a la seva germana i a la seva filla. On els havien “lençat, dos germans. El seu pare. Un fill. La seva cosina, mare de tres nenes. «Van anar a buscar la teva germana, però la teva neboda suplicava que no se l'enduguessin. I com que se l'enduien igualment, va acompanyar-la, perquè no es pensava que a ella, que era una criatura, també la matarien.» «Van afusellar el teu fill i el van tirar a una fossa amb vuit homes més.» I enmig de la cuina del mas Clavell la mare cridava, «Fill

meu, fill meu, que els que et van matar tindran temps de penedir-se'n, però tu no». «Van matar el teu home i el seu germà.» «Van forçar-les i després les van matar.» «Els van amuntegar dins d'una fossa.» «Al teu fill, primer el van torturar, en acabat el van afusellar.» Els ulls de les dones rajaven com brols terribles. «Van afusellar-la. Eren un grup de dues dones i tres homes lligats de mans, però els seguia un noi. Els homes armats que els menaven el feien fora i li assenyalaven que toqués el dos. Però quan van posar els detinguts en fila, el noi va abraçar la teva filla, i es va quedar allà i com que no se'n separava, els van disparar agafats.»

A vegades la Dolça cridava com un garrí al pis de dalt. Xisclava i vociferava, i les esquenes de les dones tremolaven senceres. Però la seva mare no es movia. Venien avisades. La Bernadeta les sentia a la porta, repetint-se les unes a les altres, «No us deixeu tocar per la Sargantana, que si us deixeu tocar per la Sargantana, ja sireu fotudes. I no la mireu als ulls. Que si la mireu als ulls, veurà com us moriu». Perquè ho havia encertat. Havia dit com els matarien, als del comitè revolucionari. Ho havia endevinat. I havia corregut la veu. I també els havia dit que perdrien la guerra, i havien perdut. I fins havia confessat que abans que esclatés la guerra vivia amb el dimoni! I encara que en un primer moment cap d'aquells quatre homes no s'ho havia cregut, ara hi havia qui s'ho creia. I les dones murmuraven que aquella criatura que xisclava al pis de dalt era un esguerro, lletja i peluda, mig cabra i mig nena, perquè era filla del boc de Biterna. D'altres fins i tot asseguraven que els del comitè havien trobat el Maligne amagat dins la casa, i que se l'havien endut a prendre declaració a Girona, on havia confessat totes les maldats que havia fet com a dimoni des de temps immemorials. I que després l'havien afusellat i li havien tallat els peus, que eren de gall, i els havien dut a Barcelona, però que amb el tragí de la guerra s'havien perdut. I abans d'entrar exclamaven, «No era Satanàs!, dona. Era un dimoni petit, inferior, un manat, què hi hauria fet, Satanàs, a casa nostra?!». I una altra afegia que, quan n'havien tirat el cadàver sense peus en un marge, la seva cunyada l'havia vist, i havia dit que semblava un home com qualsevol altre. I continuaven, «Jo no em crec que matessin el dimoni», «Jo no em crec que visqués amb el dimoni», «Franco és més dolent que cap dimoni», «Calla, Enriqueta, si us plau». Però no callaven. Mormolaven que el dimoni tenia el membre com un braç. Aspre com un ratllador. Vermell i morat i amb tres puntes com tres forques, i que per això la Bernadeta les mirava amb aquella cara de boja, d'altiva i de retornada, de morta de set i de condemnada. Perquè ja no tenia com desfogar-se els instints més baixos, els més profunds, els esvorancs de plaer que es fiquen endintre fins a l'infern, i que no et pot satisfer cap home.

Al pis de baix la Marta va entrar a la cuina i es va ficar al rebost. En va sortir amb una ampolleta enllorada. La va destapar, i va vessar escuma. Hi va posar la boca de pressa, i se'n va empassar un glop. Va fer un gemec de delit. Després va abastar un ganivet del calaix, i una fusta, i es va asseure a la seva punta de la taula a tallar llonganissa. Les dones tornaven a estar amorrades davant la finestra. Estiraven els colls, miraven a fora, es posaven de puntetes i reien. La Marta va picar embotit, va

beure i va treure el mirallet, i la veu de l'Alexandra, com si s'hagués quedat atrapada a la cuina, va tornar a dir, mama, no trobo les meves vambes blanques, tu saps on són però les buscaré i si les trobo ja t'avisaré. Bona nit, cabreta, passeu-vos-ho bé. Després va deixar el mirallet sobre la taula, panxa avall, i va fer un altre glop. El rebombori de la pluja era acollidor. La Marta va mirar cap a la finestra, com si ho percebés, que totes les dones eren allà arraimades. Avorrides de tant esperar. Xafarderes i excitades. Empenyent-se amb els culs i els colzes les unes a les altres, que somreien i preguntaven: “—El veieu? —Però no veien res perquè la nit era fosca, opaca, titil·lant i plujosa, feta d'esquitxos grisos, de clapes llòbregues i d'ombres tenebroses. Llavors la Dolça va treure el cap d'entre els braços i les cintures de les dones. Va abandonar el batibull d'esquenes, va sortir de la cuina corrents i va travessar l'entrada amb la boca oberta. Va sentir primer l'olor de cabra, després els bels. Les corts estaven a les fosques. La Dolça va intuir la carrossa i, al fons, els bonys que eren les bèsties. A les palpentes va trobar el que buscava. Va obrir un sac de gra i hi va ficar una mà. En va agafar un grapat i va tornar a la cuina amb el puny ple, trotant. Va abastar un platet, hi va abocar les menges de cabra, i es va tornar a submergir entre el bullici de malucs i clatells fins a aconseguir obrir la finestra. Llavors va allargar un braç i va posar el plat a fora, a l'ampit, com una ofrena. La va tancar de seguida, i la Joana va riure com una euga. Les dones van estirar més els colls i les puntes dels peus, resseguint la foscor entre els arbres. Buscaven la taca negra d'un toro immens, la silueta d'un boc temptat per aquelles exquisideses, els ulls brillants d'una gata de tres colors, o la forma cargolada d'un home lleig sota la tempesta. A la Dolça no li van agradar mai les dones ploraneres que visitaven la seva mare, perquè se senyaven quan la veien. Però encara li agradaven menys els seus fills, perquè li tiraven pedres. Ensenyaven rengleres tortes de dents sortides i grogues, i preguntaven a la Dolça si el seu pare era un cabró. Es ficaven els dits darrere el cap, com banyes. I li deien que el seu pare era el boc de Biterna, i que muntava la bruixa de la seva mare, a qui anomenaven Sargantana. I reien. Afegien que les bruixes vivien mil anys, i que eren velles i lletges, guenyets, defectuoses i peludes, amb coses que els faltaven o coses que els sobraven. I exclamaven que la Dolça havia nascut amb una cua de cabra que la seva mare li havia tallat amb unes tenalles calentes. La Dolça els responia que no era veritat, que ella no tenia cua quan va néixer, però no l'escoltaven. Li cridaven, «Mai havia vist tantes olles, però tan poc cuinat!» i «Quan Barcelona era un prat, vora Tosca era ciutat!». La perseguïen clamant, «Cara de cabra, espantall, ets més lletja que un pecat!, ets més lletja que pegar a que pegar a un pare!, fardo!, mona!, talp!», i la Dolça fugia cames ajudeu-me perquè no volia que comprovessin si tenia cua o no.”

Excerpt From

Et vaig donar ulls i vas mirar les tenebres

Irene Solà

This material may be protected by copyright.”

Guies

Passos a seguir per fer el comentari de text

1. **LECTURA ATENTA DEL TEXT.**
2. **LOCALITZACIÓ**
3. **DETERMINACIÓ DEL TEMA**
4. **DETERMINACIÓ DE L'ESTRUCTURA.**
5. **ANÀLISI DE LA FORMA PARTINT DEL TEMA.**
6. **LA CONCLUSIÓ**

INTRODUCCIÓ:

Presentació del poema: autor, títol, època i moviment literari.

Temàtica principal del poema en una frase.

Context històric i literari: relació amb el corrent estètic i el moment històric.

Anàlisi de l'estructura

Un text literari no és un caos. En aquesta fase de l'explicació haurem de dir de quines parts està compost el fragment. Hem d'entendre que si en el text l'autor ha volgut expressar un tema, és necessari que totes les parts que puguem distingir-hi contribueixin a expressar el tema i, per tant, que es relacionin entre si.

ANÀLISI DE LA FORMA PARTINT DEL TEMA

En aquesta fase hem de justificar (explicar) els recursos literaris que apareixen en el text com una exigència del tema. No es tracta de citar tots els recursos literaris que apareixen. Tan sols hem d'explicar aquells que són una exigència del tema.

CONCLUSIÓ

En aquesta fase hem de fer un balanç de tot el que és destacable en el text. No es tracta de dir si el text ens ha agradat o no. Significat profund: reflexió sobre el missatge del poema. Relació amb altres obres o moviments literaris. Valoració personal: actualitat del tema, impacte en el lector, connexions.

Esquema comentari de text d'un poema

1. Introducció	- Presentació del poema: autor, títol, època i moviment literari. - Temàtica principal del poema en una frase. - Context històric i literari: relació amb el corrent estètic i el moment històric.
2. Anàlisi del contingut	- Resum del poema: síntesi del contingut i idees principals. - Tema i subtemes: amor, pas del temps, mort, natura, crítica social, etc. - Veu poètica i to: qui parla? Jo líric o col·lectiu? To elegíac, reivindicatiu, reflexiu...?
3. Anàlisi formal	- Figures retòriques i recursos estilístics: metàfora, comparació, personificació, hipèrbaton, anàfora, al·literació, etc. - Llenguatge i estil: registre formal o col·loquial? Ús de símbols i imatges sensorials.
4. Interpretació i valoració	- Significat profund: reflexió sobre el missatge del poema. - Relació amb altres obres o moviments literaris. - Valoració personal: actualitat del tema, impacte en el lector, connexions amb experiències personals.

Esquema comentari de text narratiu

1. Introducció	- Presentació del text: autor, títol, època i moviment literari. - Gènere narratiu: conte, novel·la, relat breu, llegenda... - Temàtica principal: síntesi de la idea central.
2. Anàlisi del contingut	- Resum del fragment: descripció breu de l'argument i punts clau. - Tema i subtemes: amor, poder, identitat, injustícia, societat, natura, etc. - Personatges: caracterització del protagonista i secundaris, evolució i relacions. - Espai i temps: localització física i temporal de l'acció.
3. Anàlisi formal	- Tipus de narrador: omniscient, protagonista, testimoni, intern o extern. - Estructura narrativa: lineal, in media res, circular, amb salts temporals. - Estil i llenguatge: formal, col·loquial, poètic, amb predomini de diàlegs o descripcions. - Recursos narratius: ús de metàfores, símbols, ironia, descripcions detallades, flashbacks.
4. Interpretació i valoració	- Missatge i significat: reflexió sobre el que vol transmetre l'autor. - Relació amb el context històric i altres obres literàries. - Valoració personal: vigència del text, impacte en el lector, rellevància cultural.

Línia del temps corrents estètics i literari

